

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

У статті автором розроблено й теоретично обґрунтовано модель формування професійної етики майбутніх інженерів-педагогів, подано її компоненти та засоби реалізації. Представлена модель розроблена з урахуванням принципів навчання майбутніх фахівців та специфіки організації навчального процесу.

Ключові слова: професійна етика, моделювання, педагогічні умови, принципи навчання, критерії.

Важливе місце в реалізації перебудови суспільства відводиться освіті, у тому числі інженерно-педагогічній. Останнім часом велика увага приділяється реформуванню системи освіти. Успіх у розбудові інженерно-педагогічної освіти залежить, в першу чергу, від особистості інженера-педагога, його готовності до професійно-педагогічної діяльності в умовах сучасної профтехшколи, майстерності, морального потенціалу, професійної культури тощо.

Особливого значення набуває проблема якісного формування професійної етики як складової професійної культури в підготовці інженерів-педагогів у зв'язку з їхньою майбутньою багатофункціональною діяльністю, участю у розвитку освіти, науки, виробництва, духовного життя суспільства. Ось чому необхідно є розробка сучасної моделі кваліфікованого робітника на всіх етапах його підготовки. Така модель є основою розробки освітньо-кваліфікаційної характеристики майбутнього інженера-педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему розробки моделі фахівця досліджували такі вчені: Н. М. Кузьміна, А. К. Маркова, Є. І. Рогов, Г. В. Суходольський, В. А. Штофф тощо. Проблемі підготовки майбутніх інженерів-педагогів в сучасних умовах професійної освіти присвячено роботи А. М. Алексюка, О. Е. Коваленко, А. Є. Мойсеюк, Е. Ф. Зеєра, І. Ф. Прокопенка, М. І. Сметанського, В. С. Безрукової, І. Хейстер, О. В. Шестопалюк.

Мета статті – розробити та теоретично обґрунтувати функціональну модель формування професійної етики майбутніх інженерів-педагогів.

Потреба в моделюванні в нашому дослідженні визначається тим, що досліджуваний об'єкт – шляхи формування професійної етики майбутніх інженерів-педагогів – знаходиться у стадії розвитку і потребує теоретичного осмислення окремих її аспектів.

Перш ніж перейти до обґрунтування моделі формування професійної етики майбутніх фахівців в сфері інженерно-педагогічної освіти, необхідно визначити вихідні поняття.

Моделювання, будучи одним з методів наукового дослідження, широко застосовується в педагогіці. Метод моделювання є інтеграційним, він дозволяє об'єднати емпіричне і теоретичне в педагогічному дослідженні, тобто поєднувати в ході вивчення педагогічного

об'єкту експеримент з побудовою логічних конструкцій і наукових абстракцій.

У нашому дослідженні скористаємося визначенням моделювання, що дане Г. В. Суходольським, який трактує його "як процес створення ієрархії моделей, в якій деяка реально існуюча система моделюється в різних аспектах і різними засобами" [7].

Філософський енциклопедичний словник визначає термін моделювання, як: "Моделювання – метод дослідження об'єктів пізнання на їх моделях; побудова і вивчення моделей реально існуючих предметів і явищ (органічних і неорганічних систем, інженерних пристроїв, різних процесів – фізичних, хімічних, біологічних, соціальних) і конструйованих об'єктів для визначення або покращення їх характеристик, раціоналізації способів їх побудови, управління тощо" [8].

В Українському педагогічному словнику моделювання визначається як: 1) метод дослідження об'єктів на їх моделях – аналогах певного фрагмента природної або соціальної реальності; 2) побудова і вивчення моделей реально існуючих предметів і явищ (органічних і неорганічних систем, інженерних пристроїв, різноманітних процесів – фізичних, хімічних, біологічних, соціальних) і конструйованих об'єктів [2].

Моделювання в пізнавальному процесі спирається на принципи системного підходу. Розглядаючи досліджуваний об'єкт як систему, необхідно, щоб і його модель являла собою систему, мала власну цілісність. Єдність об'єктивного та суб'єктивного в моделі досягається шляхом вирішення протиріч між практичною потребою та об'єктивно заданою структурою моделі. Моделювання має не тільки пізнавальну функцію, а й нерозривно пов'язану з нею формує функцію, так як модель не тільки інструмент пізнання, але і є прообразом нових станів модельованого об'єкта, несе в собі структуру того, чого ще немає в об'єктивній реальності [1].

Моделювання виконує наступні функції: функція психологічної дії (модель дозволяє осягнути явища і процеси, які інакше залишилися б незбагненими через величезні масштаби або свою складність); збиральна функція (модель дає основу для виявлення необхідності інформації, її збору і впорядкування), моделі сприяють організації даних і збагачують їх, дозволяючи витягнути максимальну інформацію; нормативна функція (зіставлення явищ з іншими, більш знайомими і зрозумілими); систематизуюча функція (моделі дозволяють розглядати предмет дослідження як сукупність тих систем, що взаємодіють між собою).

Побудова моделі спирається на висновки і положення такої області філософії як теорія пізнання. Гносеологія становить методологічну основу інтерпретації та аналізу емпіричних даних, відображених у моделі [9].

Сама модель реалізується у формі деякої матеріальної системи чи процесу, які слід експериментально дослідити. Результати таких досліджень, тобто виміри модельних змінних і містять ту інформацію про об'єкт задля отримання якої і будувалась модель.

На відміну від звичайного експерименту, де засоби експерименту так чи інакше взаємодіють з об'єктом дослідження, тут взаємодії немає, оскільки експериментують не безпосередньо з об'єктом, а з його замісником. При цьому об'єкт замісник і експериментальна установка об'єднуються, зливаються в діючій моделі в єдине ціле. Модель входить в експеримент не лише заміщуючи об'єкт дослідження, вона може заміщувати і умови, в яких вивчається деякий об'єкт [6].

Головна перевага моделювання – можливість охопити систему цілісно. Моделювання в педагогіці успішно застосовується для вирішення таких завдань, як поліпшення планування навчального процесу, оптимізація структури навчального матеріалу, управління пізнавальною діяльністю, управління навчально-виховним процесом тощо [5].

Все вищесказане слугувало нам фундаментом для розробки та обґрунтування представленої нами моделі формування професійної етики майбутніх інженерів-педагогів (рис. 1).

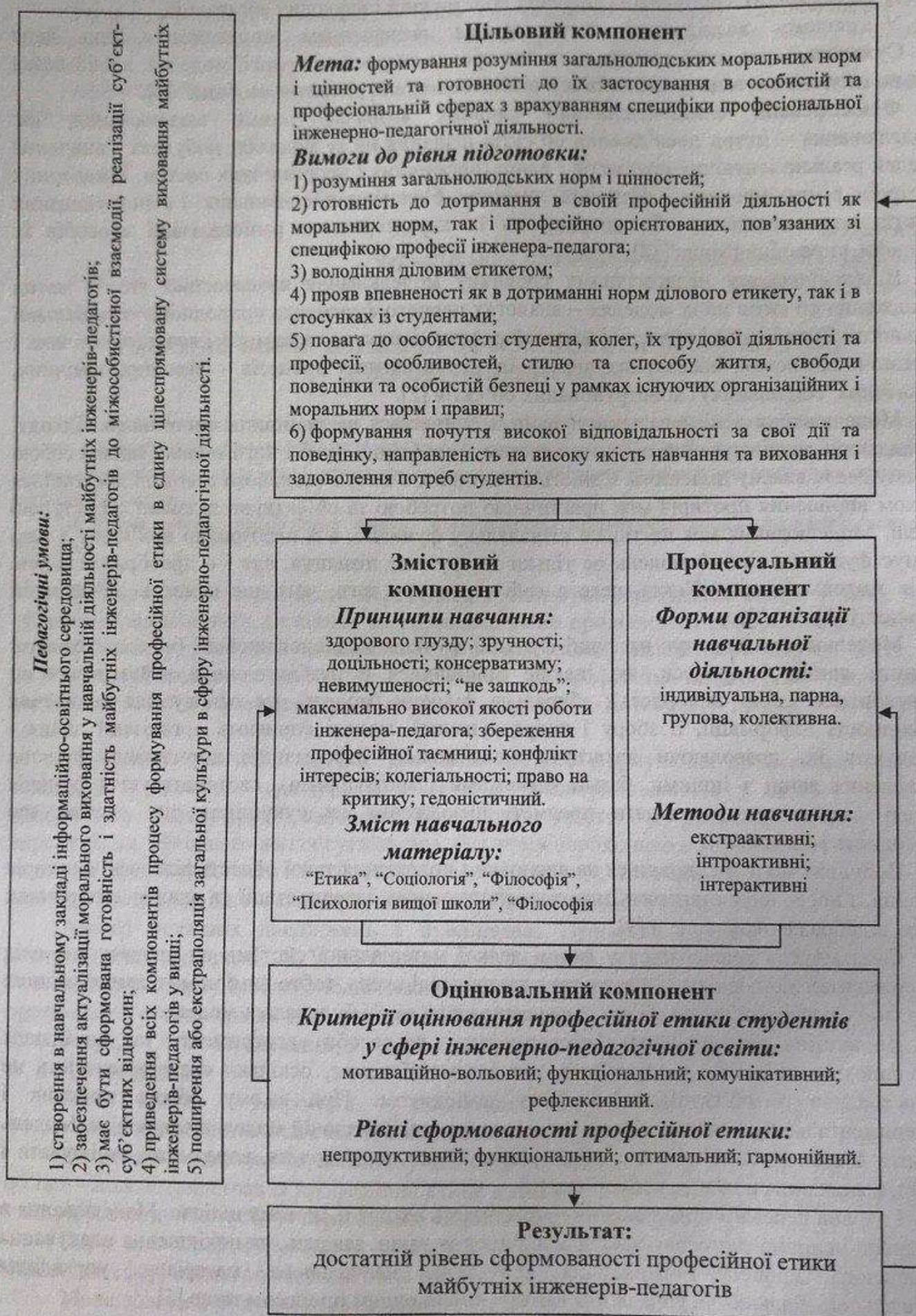

Рис. 1. Модель формування професійної етики майбутніх інженерів-педагогів при вивченні спеціальних дисциплін

Модель формування професійної етики майбутніх фахівців у сфері інженерно-педагогічної освіти представлена взаємопов'язаним і взаємообумовленим комплексом, який об'єднує такі компоненти:

– цільовий – тобто процес формування професійної етики має свою мету та завдання, а також вимоги до рівня підготовки майбутніх фахівців;

– змістовий – такий, що розкриває сам зміст процесу формування професійної етики, а саме сукупність знань, умінь, навичок і компетенцій, набутих майбутніми інженерами-педагогами в процесі формування професійної етики;

– процесуальний – система організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту процесу формування професійної етики відповідно до державних стандартів освіти. Він охоплює всі компоненти навчання: учасників навчального процесу, засоби, форми і методи навчання.

– оцінювальний – той, що відображає результати процесу формування професійної етики майбутніх фахівців.

Цільовий компонент орієнтований на формування розуміння майбутніми інженерами-педагогами загальнолюдських моральних норм і цінностей і готовності до їх застосування в особистій і професійній сферах з урахуванням специфіки формування професійної етики в інженерно-педагогічній діяльності.

Проаналізувавши психолого-педагогічний аспект формування професійної етики спеціалістів різних галузей ми дійшли до висновку, що під професійною етикою ми будемо розуміти сукупність морально-етичних норм і правил, що визначають специфіку професійної поведінки і професійної діяльності фахівців однієї професійної групи.

Дана специфіка виражається в наступному:

а) у дотриманні високих моральних стандартів поведінки, відповідних даній професії і заснованих на загальнолюдських моральних нормах і цінностях;

б) пріоритеті тих або інших професійно значимих норм і цінностей, що визначають етичну спрямованість даній професії;

в) особливості ухвалення професійних рішень, дозволі моральних дилем і професійно-етичних протиріч;

г) обґрунтованості ухвалення тих або інших рішень, постановки цілей і завдань професійної діяльності, обґрунтованості самої значущості професії як соціального інституту;

д) визначенні області і кордонів влади професіонала в процесі включення його в спектр міжособистісних і суспільних стосунків, у тому числі і професійних (виробничих) стосунків.

Цільовий компонент включає мету та завдання, тобто в нашому випадку це – формування розуміння загальнолюдських моральних норм і цінностей та готовності до їх застосування в особистій та професійній сферах з врахуванням специфіки професійної інженерно-педагогічної діяльності.

Цільовий компонент включає також вимоги до рівня підготовки студентів, що відповідають специфіці поставлених цілей і завдань та визначає специфіку вибору форм, методів, засобів і умов організації навчання в процесі формування професійної етики майбутніх інженерів-педагогів.

Змістовий компонент моделі включає принципи організації навчального процесу та зміст навчального матеріалу, що формують професійну етику студентів в області інженерно-педагогічної діяльності.

Категорія “зміст навчання” розглядається відповідно до існуючих принципів відбору змісту навчання, через які аналізуються особливості змісту професійної підготовки студентів в області професійної етики.

Метою професійної освіти є професійна підготовка кадрів потрібної кваліфікації і компетентності, що відповідають вимогам ринку праці, особистості та суспільства в цілому.

Зміст навчання реалізується в процесі навчання, який виступає одним з основних його засобів і чинників розвитку особистості. Він розглядається відповідно до існуючих принципів навчання майбутніх інженерів-педагогів, які впливають з конкретних умов, змісту і специфіки професії інженера-педагога.

Проаналізувавши зміст курсів підготовки бакалаврів та магістрів професійної освіти, були визначені дисципліни, які пов'язані з проблемою формування професійної етики майбутніх фахівців: "Етика", "Соціологія", "Культурологія", "Філософія". На нашу думку непогано було б введення таких спецкурсів, які б знайомили студентів з проблемами професійної культури та зокрема професійної етики: "Професійна етика та етикет", "Етика ділових стосунків", "Культура ділових стосунків" тощо.

Процесуальний компонент моделі формування відображає вибір ефективних форм і методів навчання студентів, а також умов реалізації формування професійної етики майбутніх фахівців у сфері інженерно-педагогічної діяльності. Вибрані форми навчання як сукупність використаних форм організації навчальної діяльності (індивідуальної, парної, групової, колективної) пов'язані з визначеними вище принципами навчання та засновані на їх оптимальному поєднанні.

При організації навчального процесу за основу були узяті не просто методи активного навчання, а система методів, що визначає інтерактивну взаємодію учасників процесу навчання, який повною мірою можна вважати інтерактивним навчанням.

Такий тип навчання передбачає застосування методів, які стимулюють пізнавальну активність і самостійність учнів. В процесі організації навчання для формування професійної етики майбутніх інженерів-педагогів нами були визначені наступні методи навчання (за В. В. Гузєвим [3]):

1) екстраактивні – коли інформаційні потоки діють усередині учня, а потім переносяться у навчальне середовище, створюється самостійна навчальна діяльність студентів. Це можуть бути лекції з елементами дискусії, бесіди, проблемного викладу навчального матеріалу; розбір практичних прикладів і ситуацій викладачем;

2) інтроактивні – коли інформаційні потоки спрямовані від навчального середовища до учня. Сюди можна віднести: семінари, підготовка та виступ з доповіддю, практична робота по формулюванню правил поведінки, залік, іспит, самооцінка особових і професійних якостей;

3) інтерактивні – коли між учнем і навчальним середовищем налагоджується діалог, учень реагує на вплив навчального середовища, а те, в свою чергу реагує на дії учня, відбувається діалогове навчання. Воно може відбуватись під час аналізу конкретних ситуацій, в ділових іграх і/або імітаційних вправах, тренінгах, бесідах, дискусіях, взаємонавчанні, консультаціях.

Оцінювальний компонент моделі відображає результати процесу формування професійної етики майбутніх фахівців. Таким інтегральним показником результату є соціально-професійна компетентність студентів в області професійної етики. Цей вид компетентності був виділений на основі досліджень І. А. Зимньою про соціально-професійну компетентність як результату сучасної професійної освіти [4].

Оцінювання сформованості професійної етики майбутніх інженерів-педагогів повинно відбуватися на підставі чітко розробленого критерійного апарату.

У нашому дослідженні за критерії оцінювання рівнів сформованості професійної етики майбутніх фахівців взято компоненти ключових складових професійної етики.

Висновки. Побудована модель формування професійної етики майбутніх інженерів-педагогів як сукупність цільового, змістового, процесуального і оцінювального компонентів відбиває специфіку професійної підготовки студентів в області професійної етики і може служити основою для розробки методики формування у студентів професійної етики в сфері інженерно-педагогічної освіти.

Актуальними напрямками подальшої розробки окресленої проблеми є розробка методики формування професійної етики майбутніх інженерів-педагогів у процесі навчальної діяльності.

Використана література:

1. Глинский Б. А. Моделирование как метод научного исследования / Б. А. Глинский. – М. : Изд-во МГУ, 1965. – 227 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – С. 6-9.
3. Гузев В. В. К построению формализованной образовательной технологии: целевые группы и целевые установки / В. В. Гузев // Школьные технологии. – 2002. – № 2. – С. 3-10.
4. Зимняя И. А. Социально-профессиональная компетентность как целостный результат профессионального образования (идеализированная модель) / И. А. Зимняя // Проблемы качества образования. Кн. 2. – М., Уфа : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2005. – 246 с.
5. Колесников О. В. Основи наукових досліджень [текст] : навч. посібник / О. В. Колесников. – [2-ге вид., випр. та доп.]. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 143 с.
6. Новиков А. М. Методология научного исследования / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. – М. : Либроком, 2009. – 280 с.
7. Суходольский Г. В. Основы математической статистики для психологов : учебник / Г. В. Суходольский. – СПб. : Издательство С.-Петербургского университета, 1998. – 464 с.
8. Хамітов Н. В. Філософський енциклопедичний словник / Н. В. Хамітов. – К. : Інститут філософії Національної Академії наук України, Абрис, 2002. – 327 с.
9. Штофф В. А. Моделирование і філософія / В. А. Штофф. – М. : Наука, 1966. – 275 с.

Ярошук К. И. Модель формирования профессиональной этики будущих инженеров-педагогов.

В статье автором разработана и теоретически обоснована модель формирования профессиональной этики будущих инженеров-педагогов, представлены ее компоненты и средства реализации. Представленная модель разработана с учетом принципов обучения будущих специалистов и специфики организации учебного процесса.

Ключевые слова: профессиональная этика, моделирование, педагогические условия, принципы обучения, критерии.

Yaroschuk K. Model of forming of professional ethics of future teachers-engineers.

The author developed and theoretically grounded model of forming of professional ethics of future teachers-engineers, its components and facilities of realization are given in the article. Presented model is worked out taking into account principles of studies of future specialists and specific of organization of educational process.

Keywords: professional ethics, modeling, pedagogical conditions, principles of studies, criteria.